

تزکیه و اصلاح

«ترجمه تلخیص تسهیل قصد السبیل»

تألیف: حکیم الامت مولانا اشرفعلی تھانوی

تلخیص: مولانا محمد شفیع عثمانی

ترجمہ: صابر علی شہنوازی

انتشارات صدیقی

۱۳۹۷

سرشناسه: تهانوی، اشرفعلی، ۱۸۶۸-۱۹۴۳ م. Thanvi, Ashraf Ali

عنوان قراردادی: قصد السبیل، فارسی.

عنوان و نام پدیدآور: تزکیه و اصلاح: ترجمه تلخیص تسهیل قصد السبیل / تالیف اشرفعلی تهانوی؛ تلخیص محمد شفیع عثمانی؛ ترجمه صلاح الدین شهنوازی؛ ویراستار مسعود عبادی.

مشخصات نشر: زاهدان: صدیقی، ۱۳۹۷

مشخصات ظاهری: ۶۰ ص.

شابک: ۶-۳۵-۸۲۷۴-۹۶۴-۹۷۸

یادداشت: فیفا

موضوع: تصوف - آداب و اعمال

شناسه نزوده عثمانی، محمد شفیع، ۱۸۹۷-۱۹۷۶ م.

شماره افزوده: شهنوازی، صلاح الدین، مترجم

رده بندی کنگره: ۹۷ BP۱۳۸۸ / ۶۰۴۱ ق ۹ ت ۳/

رده بندی دیوبند: ۸۴ / ۹۰

شماره کتابشناسی ملی: ۳۲۲۶۴-۸۵ م

تزکیه و اصلاح

مولانا اشرف علی تهانوی و مفتی محمد شفیع عثمانی

ترجمه: صلاح الدین شهنوازی

تیراژ: ۲۰۰۰

ناشر: انتشارات صدیقی

قیمت: ۹۰۰۰ تومان

سال نشر: ۱۳۹۷

شابک: ۶-۳۵-۸۲۷۴-۹۶۴-۹۷۸

آدرس: زاهدان، خیام، مجتمع فرهنگی مکی، نمایشگاه دائمی کتاب انتشارات صدیقی

تلفن: ۰۵۴۳۳۴۴۵۸۴۰ و ۰۹۱۵۹۳۹۷۳۱۳

فهرست مطالب

۵	مقدمه.....
۵	برداشت‌های نادرست از تصوف.....
۹	مقدمه مؤلف.....
۱۱	رهنمود اول.....
۱۱	شریعت و طریقت.....
۱۵	رهنمود دوم.....
۱۵	جایگاه توبه در تزکیه و اصلاح.....
۱۵	حقیقت توبه و روش‌ها.....
۱۷	تلافی و جبران حقوق و استیفاء.....
۱۸	حقوق بندگان.....
۲۱	رهنمود سوم.....
۲۱	آشنایی با علوم دینی.....
۲۳	رهنمود چهارم.....
۲۳	نیاز شدید به مربی و مرشد.....
۲۳	مربی و مرشد جامع شرایط.....
۲۵	رهنمود پنجم.....
۲۵	هدف از بیعت و ارتباط با مرشد.....
۲۹	حقیقت بیعت و ارتباط با مرشد.....
۳۱	رهنمود ششم.....

- وظایف مرید و سالک ۳۱
- دستورالعمل افراد شاغل ۳۲
- دستورالعمل فردی که شغل ندارد ۳۳
- دستورالعمل عالمی که مشغولیتی دارد ۳۵
- دستورالعمل عالمی که مشغولیتی ندارد ۳۶
- تعاضات درونی (نسبت باطنی) ۴۳
- هفتاد و آداب این ۴۴
- خلاصه رهنمود ششم ۴۵
- رهنمود هفتم ۴۹
- اطمینان و آرامش قلب ۴۹
- رهنمود هشتم ۵۳
- امور اختیاری و امور غیر اختیاری ۵۳
- رهنمود نهم ۵۶
- ماهیت آداب و رسوم ۵۶
- رهنمود دهم ۵۸
- نصایحی به سالکان طریقت ۵۸

مقدمه

برداشت‌های نادرست از تصوف

الحمد لله وكفى وسلام على عباده الذين اصطفى؛ اما بعد:

آن دسته از تعلیمات دین که تحت عنوان تصوف و عرفان از آن بحث می‌شود، در واقع بخش مهمی از شریعت اسلام را تشکیل می‌دهد که بدون آن‌ها دین و ایمان فرد مؤمن کامل نمی‌گردد. در واقع عمل کردن بر تمام احکام شریعت همان چیزی است که از آن به «تصوف» عرفان» تعبیر می‌شود.

ولی مدت‌ها است که بر اثر غفلت و نادانی عده‌ای و همچنین بر اثر تبلیغات منفی گروهی فرصت طلب، که عادات و عادات به خلط مبحث دارند، این حقیقت چنان مبهم و پیچیده جلوه نموده است که باعث شده مردم برداشت دیگری، از تصوف و عرفان داشته باشند.

به عنوان مثال: برخی افراد، رسوم و عادات زرگان را تصوف و عرفان می‌پندارند و گروهی رسیدن به وجد و کیفیات خاص درونی را تزکیه و اصلاح فهمیدند و عده‌ای بر کشف و کرامات نام تصوف و عرفان نهاده‌اند و عده‌ای دیگر به اشتباه بدعت‌هایی را با مفاهیم عرفانی و اصلاحی در آمیختند و همین را تزکیه و عرفان قلمداد نمودند و...

در چنین اوضاعی هدف اصلی تصوف از نظرها پنهان مانده و مردم در راه درست و نادرست با مفاهیم عرفانی و غیر عرفانی، ضرر و زیان‌های زیادی متحمل می‌شوند. به عنوان مثال کسانی که حصول کیفیات‌های درونی و غیراختیاری و یا کشف و کرامات را تزکیه و اصلاح می‌پنداشتند به این حقیقت پی نبردند که چنین چیزهایی نه برای تزکیه و اصلاح لازم است و نه برای هر کسی حاصل می‌شود و نه از عدم حصول آن‌ها در کمالات دینی انسان نقصی پدید می‌آید و نه در تصوف و عرفان

نقصی به وجود می‌آید. از این‌رو آن دسته از سالکان طریقت که چنین برداشت‌هایی از تصوف داشتند، وقتی بعد از مجاهده و ریاضت به این کیفیات و حالات درونی دست نیافتند، دچار یأس و ناامیدی شده و فکر کردند که به مقصود واقعی نرسیده‌اند. برعکس، یک عده افراد فاسق‌العمل و یا ناقص‌العمل وقتی بر اثر انجام دادن یکسری اوراد و اذکار، حالات و کیفیت‌هایی به دست آوردند، فکر کردند که به مقصود نهایی تزکیه و اصلاح دست یافته‌اند، لذا دچار غرور شده و تصور کردند که که ال تصوف و عرفان نائل آمده‌اند؛ در صورتی که بدون پیروی کامل از احکام شریعت و سنت‌های رسول‌الله ﷺ هیچ‌کس به مقصود نهایی تصوف و عرفان نمی‌رسد و این صفت روشنی است که تمام انمه و بزرگان تصوف به آن تصریح کرده‌اند.

در این عصر ۱۱۰۰، تعالی سرورم حکیم‌الامت علامه اشرف علی تهانوی را برای خدمات تجدیدی و اصلاحی امت برگزیدند که تألیفات زیاد ایشان خود شاهد این مدعی است. ایشان برای روش ساختن هفت واقعی تزکیه و سلوک و تفکیک مفاهیم عرفانی از مفاهیم غیرعرفانی و همچنین ارائه شیوه‌ای موفقیت‌آمیز برای اصلاح و خودسازی، کتاب‌های زیادی به رشته تحریر درآوردند. از جمله ۱. التکشف فی مسائل التصوف ۲. التشریف فی مسائل التصوف ۳. نائل السلوک، ۴. تعلیم الدین و...

سرانجام خلاصه و ماحصل کتاب‌های فوق را در کتابی تحت عنوان «قصده السبیل» گردآورده و برای سالکان طریقت برحسب حالات، مقام و جایگاهشان راهکارهای متفاوتی ارائه نمودند. در کنار این مسائل در تبیین ماهیت واقعی سلوک و عرفان چند موضوع مهم دیگر به کتاب اضافه کردند و آن‌ها را به مضامین پنج‌گانه تصوف یا پنج حاسه باطنی نام‌گذاری نمودند که رجب سال ۱۳۵۰ هـ. ق. به زیور طبع آراسته شد.

از آن جایی که این کتاب به سبک علمی نگاشته شده بود و افراد کم‌علم به‌خوبی نمی‌توانستند از آن بهره ببرند، یکی از ارادتمندان و خلفای حکیم‌الامت به نام مولانا

شاه لطف رسول با کسب اجازه از محضر ایشان، اقدام به تسهیل کتاب فوق نمود و تحت عنوان «تسهیل قصد السبیل» به چاپ رساند. البته یک سری مضامین مهم را به طور ضمیمه در آخر کتاب افزود. ولی امروزه متأسفانه بر اثر کمبود استعداد های علمی و ساده پسنندی مردم، استفاده مطلوبی از این کتاب نمی شود؛ چون که مطالعه کتاب و ضمیمه های آن و سپس اخذ نتیجه مطلوب از آن برای عموم مردم بسیار مشکل است و به مرور زمان باعث می شود که مردم از مباحث ارزشمند علما، بهره مناسبی نباشد.

از آنجایی که این رساله مختصر از نظر بنده در تبیین ماهیت واقعی تصوف و عرفان و تفکیک مفاهیم غیری عرفانی و ارانه راهکارهای مناسب برای اصلاح و خودسازی مصداق جمع کردن دریا در کوزه است و رهنمودهای بسیار مهم و سودمندی برای سالکان مبتدیان و منتهی بیان کرده است، تصمیم گرفتم با توجه به ضرورت آن در شرایط کنونی، آن را ساده نویسی و خلاصه نمایم، به این منظور مطالبی را که به صورت ضمیمه در پایان کتاب آمده بود در اصل کتاب گنجاندم و هر جا مطلبی به طور مجمل و مختصر آمده بود، در صورت نیاز توضیح دادم.

لذا در پنج رهنمود نخست، پاره ای از مطالب توضیح داده شد و از رهنمود ششم تا آخر، عبارات تسهیل قصد السبیل نوشته شد و همین مضمین مقصود اصلی کتاب هستند.

به هر حال آنچه پیش روی شما است خلاصه ای از کتاب فصل الیقین است که برای افراد مبتدی به رشته تحریر درآمده است. لذا بعد از آشنایی با مفاهیم تصوف، مطالعه اصل کتاب بسیار مفید و سودمند است.

والله المستعان و علیه التکلان

محمد شفیع عفا الله عنه

۵ جمادی الاول ۱۳۹۴ هـ.ق.